

Vems ansvar är dykerimedicin?

Hans Örnhagen, MD, PhD

Pensionerad forskningschef

Förbundsläkare SSDF

Presentat vid Scientia et Valebat 2018 samt
vid Nätverket Svensk Dyknings höstmöte 2018

Krav på dykerimedicinsk kunskap

- Myndigheterna kräver regelbundna hälsoundersökningar av dykande personal.
- Sjukvården skall kunna handlägga alla typer av sjukdom och skador uppkomna vid dykning.
- Apparatur som används vid dykning skall vara testad och godkänd så den inte orsakar personskador.
- Procedurer vid dykning skall vara säkra och inte skapa yrkesrelaterade långtidsskador.

Historisk utveckling

- På 1940-talet insåg regeringen, efter en uppvaktning från flygläkare, att man borde inrätta forskningscentra för flygmedicinsk forskning då 40-50 piloter årligen omkom trots att Sverige inte deltog i luftstrider.
- En flygmedicinsk nämnd inrättades 1946 som inrättade tre laboratorer, två i Stockholm och en i Lund. Två år senare vidgades mandatet för att innefatta även dykerimedicin.
- Laboratorerna omvandlades till professurer och universitetslaboratorier skapades där man forskade rörande flyg- och dykerimedicin och doktorander utbildades.

Offshore- mättnadsdykning

- På 1970-talet satsades stort för att hantera hög olycksfrekvens vid offshoredykning i Nordsjön. NHC Aberdeen, NUI Bergen, GKSS Geestacht, MDC Hårsfjärden m.fl.
- Idag på 2010-talet är många av dessa nerlagda eller omvandlade till teknikcentra eftersom döds- och olyckstal i offshoredykning gått ner markant.
- Antalet personer som kan dykerimedicin minskar samtidigt som myndigheternas och konsumenternas krav på utrustning och medicinska undersökningar ökar.

Punkt- ytorienterad dykning

- Delvis p.g.a. ofullständig statistik och rapportering har vi trots att yrkesmässigt dykeri är en sektor med låga olyckstal, men fortfarande omkommer yrkesdykare i arbete.
- Även om området förefaller ”färdigforskat” så behöver dykerimedicinsk kompetens vidmakthållas genom grund- och spetsutbildning.
- Hur skall den finansieras och var skall den bedrivas?

Situationen förr och nu

- I slutet av 1900-talet fanns i Sverige två universitets- och ett försvarsmaktslaboratorium som sysslade med dykerirelaterade frågor och en rad doktorsavhandlingar presenterades. Forskarna var lärare vid utbildning av dykarläkare inom försvaret.
- Idag finns en disputerad forskare vid KTH och ett försvarsmaktslaboratorium DNC, som heltid sysslar med dykerirelaterad forskning.
- Grundutbildning i dykerimedicin sker idag vid försvaret och genom "frivilliga" kurser vid GU (Sahlgrenska akademien).

Militär kontra civil f.o.u.

- Försvaret lägger idag ut dykerimedicinska forskningsuppdrag till KTH, och till DNC.
- DNC har uppdrag att utbilda dykarläkare för militära behov.
- Var finns styrningen av det civila behovet av forskning och personal för uppgifterna listade på sida 1 (FTD-undersökningar, akutsjukvård, test- och provverksamhet, regelskrivning m.m.?)

Framtiden

- Är det dags att återigen uppvakta regeringen för att få tillstånd en nationell universitetssatsning på dykerimedicin?
- Tänkbara intressenter är industrin, sjukvården och försvaret.
- Den/de tjänster som skapas bör ges en profil där utbildningsmeriter värderas lika högt som forskning för att garantera framtida kompetensförsörjning inom området dykerimedicin.

Konsekvensen om inget görs

- Om inget görs i närtid kommer Sverige om fem år att stå utan disputerad forskare och spetskompetens inom området dykerimedicin när alla, som utbildats vid de tidigare universitetslaboratorierna, gått i pension.